

УДК 477.41:058.232(355)«1917/1921»
DOI: 10.31651/2413-8142-2020-24-Ostrovskyi

О. А. Островський

аспірант кафедри історії України Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5783-4741>

СЕЛЯНИ СТАЮТЬ... КОЗАКАМИ (ДО ІСТОРІЇ ХОЛОДНОЯРСЬКОГО ДОСВІДУ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ ПЕРІОДУ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917–1921 рр.)

У статті досліджено деякі аспекти відродження козацьких традицій селянами-повстанцями Холодного Яру. Цей процес став однією з особливостей національно-визвольних змагань 1917 – початку 1920-х рр. у Наддніпрянщині. Оскільки для революційних змін народної ініціативи виявилось замало, то козаччина першої чверті XX ст. більше нагадувала вольницю Коліївщини, аніж Військо Запорізьке періоду Хмельниччини. На думку автора, основною причиною поразки холодноярців була неспроможність української еліти творити на «козацькому ґрунті» модерну національну державу.

Ключові слова: епоха модернізму, козацтво, селянство, модерна нація, повстанці, революція, держава.

Постановка проблеми. Провідні українські й закордонні історики стверджують, що утворення існуючих нині модерних націй «не було неминучим» [1, 196]. З цією думкою важко не погодитися, тим більше, що в цьому разі український «селянський» історичний досвід аж ніяк не випадає з європейського контексту. Проблема, яку автор прагне дослідити, пов'язана з відмовою професійних науковців від фаталістичного підходу до трактування «історії, яка відбулася». Це помітно різнить їх від теологів і політиків, які схильні до тієї чи іншої форми канонізації результатів історичного процесу. Взявши за основу тезу, що «центральною темою XX століття є постання української нації, трансформація етнічної спільноти у свідому політичну та культурну спільноту», яку свого часу сформулювали автори книги «Україна: альтернативи поступу (критика історичного досвіду)» (1996), спробуємо розглянути цю варіативність на прикладі повстанців Холодного Яру [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тут ми маємо визнати факт відсутності традиційно широкого кола наукових праць, присвячених заявленій темі дослідження. Справа в тому, що повстанський рух, який відбувався в революційні роки на Чигиринщині, Звенигородщині та частині території сусідніх повітів, дуже рідко розглядався як рух національний. Надто тоді, коли мова заходила не про його дотичність до національно-визвольних змагань, а власне саму сутність політичних програм і характеру збройної боротьби. Адже й сьогодні навіть найбільші оптимісти не наважаться стверджувати, що в протиборстві з більшовиками та іншими чужинцями холодноярці творили якусь особливу модерну націю. Що ж до їхньої причетності до загальноукраїнських подій, то вона виявилася досить обмеженою й суперечливою

(попри те, що, як пише О. Вовк, вони боролися «за визволення України в цілому, частиною якої вони себе вважали») [4, 100]. Власне тому звертаємо увагу та беремо до уваги лише ті публікації, автори яких спромоглися розгледіти в назагал селянському за складом учасників холодноярського повстанства «козацьку складову», а саме «сліди» пам'яті, ідею, можливо – ідентичність. Окрім згаданої вже праці англійського історика Е. Вілсона, до такого доробку належать дослідницькі сюжети українських авторів Г. Гребенюка, А. Демартина, Р. Ковалю, В. Коротенка, В. Ластовського [3], зовсім недавня стаття О. Вовка (у якій нічого немає про «козацький дух») [4], також дисертація П. Стегнія [5], роботи В. Савченка [6]. Варто додати, що значно оптимістичніше ситуація виглядає в тих випадках, де йдеться про історію Вільного козацтва перших років революції, яке один із авторів таких студій В. Лободаєв усе ж називає «маловідомим і контрверсійним явищем» [7, 2].

Мета статті полягає у тому, щоб дослідити сутність перспектив козацького варіанту творення української модерної нації на досвіді боротьби повстанців Холодного Яру доби Української революції 1917–1921 рр.

Виклад основного матеріалу. Аналіз заявленої проблеми потребує чітко визначитися з, так би мовити, «основним вектором» розвитку суспільства, навколо якого має бути проведений пізнавальний пошук. На нашу думку, таким є алгоритм обов'язковості тих модерних змін, які мали відбуватися в перші десятиліття XX ст. на теренах Східної Європи й стосуватися всієї спільноти. У цьому контексті доречно буде послатися на авторитетну думку видатного українського інтелектуала тієї доби В. Липинського. У своїх знаменитих «Листах до братів-хліборобів» він так писав про це: «Які пани – такий народ; який народ – такі пани! Тільки в спільним зусиллі, тільки в співпраці і в спільнім підчас цієї праці на себе впливанню, пани і народ на Україні зможуть позбутись своїх хиб. Оце спільне зусилля і ця співпраця – це і єсть власне, сотворена і панями і народом, Україна. Вона буде тільки така, або її ніколи не буде» [8, 97].

Отже, сутність суспільних трансформацій початку та перших десятиліть історії України визначасмо пошуком єдності між елітами й народом (передусім багатомільйонним селянством). Ця єдність, як і самі верстви та прошарки населення, зазнавали відчутних пертурбацій, що охоплювали і соціальну, і ментально-інтелектуальну сторони їхнього буття. І роль еліт тут була першочерговою, на що свого часу вказував французький філософ і історик релігії XIX ст. Е. Ренан: «Велике згромадження людей зі здоровим розумом і гарячим серцем витворює моральну свідомість, яка зветься нацією» [9, 262]. Очевидно, що і «здоровий розум», і «гаряче серце» мали творити передусім представники інтелектуальної, мілітарної та політичної еліт, власне ті, кому випала доля уявляти, організувати й керувати «народом», а принагідно долати ті численні пастки, які так чи так повинні були поставати на їхньому шляху. Отже, маса проблем, які з'являлися ніби водночас, і де розуміти

лише одне – хто і де твій ворог? – було явно замало. Утім, навіть цих ситуативних уявлень часто-густо бракувало. Як зазначав німецький історик П. Альтер, «національна свідомість, насамперед у тих народів, яким доводиться ще тільки виборювати свою національну державу, спрямована, принаймні тимчасово, проти уявного супротивника, проти іншої нації, проти багатонаціональної держави, в якій та соціальна група чи нація живе» [10, 279]. Воюючи проти непроханих гостей, повстанцям потрібно було думати й діяти на перспективу, яка своєю природою виходила б далеко за поточні завдання боротьби.

Історично перші десятиліття історії України – доба, коли «народ» мав еволюціонувати в когось іншого. Саме це поняття не зникало з побутового життєвого, проте воно «обросло» новими, сучасними на той час смислами й значеннями [11, 206–207]. А ще трансформувалося в «соціальні верстви», які дедалі більше приваблювали інтелігенцію, котра, своє чергою, більше й більше цікавилася політичним життям. Так чи не найпопулярнішим серед інтелектуальних еліт ставало поняття «селяни», що, з одного боку, лишалося від традиції XIX ст. у майже незмінному вигляді, з іншого, відчутно, у певному сенсі навіть «революційно» підсилювалося новими ідеологічними контекстами, до того ж із привнесенням притаманних їм – інтелектуалам – «мов культур» [12, 355].

В. Лободаєв пише, що в 1917 р. Вільне козацтво на Звенигородщині постало як «своєрідна українська воєнізована громадська організація, що виникла та масово поширилася насамперед на селянство» [7, 2]. Наш пізнавальний інтерес, що мотивований виявленням «козацького сліду» в подіях Холодного Яру, спонукає акцентувати увагу на такій позиції цитованої тези: перше, козацький «громадський» рух насправду був національним чи ні? друге, селянство було об'єктом поширення цього руху чи хоча б певною мірою брало участь у ньому в якості суб'єкта? третє, найголовніше, що було (якщо було) в цьому русі козацького, крім назви?

Для відповіді на ці складні питання використаємо матеріали вже опублікованих даних про учасників холодноярських подій, зауваживши, що на перше з них ми вже частково відповіли вище.

У полі зору нашої уваги перебувають активні учасники боротьби з більшовиками Іван Бик, Іван Біган, Ларіон Загородній, Гнат Зінкевич, Іван Компанієць, Іван Косьміна Павло Солонько, Євдокія Темна (Дуса Апілат), Сидір Темний (Біда) та Артем Харченко. Аналіз їхніх біографічних даних засвідчує, що фактично всі вони походили з селянських родин. Це дає підстави однозначно визнавати холодноярський рух селянським за соціальною базою. Щоправда, така констатація водночас спонукає дещо розширювати наші уявлення про українське селянство початку – перших десятиліть XX ст., виходити, так би мовити, за рамки усталених в історіографії інтерпретацій сільської людності як «репрезентанта традиційної (домодерної, доіндустріальної) епохи» [12, 352]. Вочевидь тут ми вже маємо справу з селянами, які

через певні життєві обставини мали мисленнєво «долати межі» села та найближчої округи. У цьому виправдано бачити певні модернізаційні зміни, які були продиктовані не так зрушеннями у світогляді та ментальних мапах людей, як у тих нових умовах, що «пропонували» їм реформи, революції, міграції, краща поінформованість та освіченість, бодай ситуативна причетність до урбанізованого середовища, а насамперед – війни.

Тобто на той час перехід людей із селян у нову соціальну й історичну якість розпочався і відбувався за «досить складними життєвими траєкторіями» [13, 1]. Маємо підстави вважати, що ключова роль у їхньому «розселенні» (емансипації) належала досвіду участі в Першій світовій війні. З названих вище людей у ній брали участь З. Загородній, П. Солонько, Г. Зінкевич, Сидір Темний (Біда). Перший мав військове звання підпрапорщика, другий і третій – штабс-капітана, четвертий, очевидно, був рядовим. Безпосередня й багаторічна участь у бойових діях, власне саме тривале перебування за межами сільської громади формувало в кожному з них альтернативні погляди на життя. Розширення кругозору давало можливість уявляти, знати й розуміти складні процеси суспільно-політичного й партійно-ідеологічного характеру, принагідно якісно по-іншому сприймати й трактувати історію та сьогодення. Такі «селяни» відрізнялися від своїх земляків і родичів уже не лише зовнішнім виглядом, а й «кращим знанням минулого свого народу, у тому числі козацького» [14, 1]. Сама місцевість – Холодний Яр – давала для цього чи не найкращий матеріал для роздумів. Тому не випадково саме з демобілізованих військовиків (чи дезертирів) формувалася командирський (старшинський) склад повстанців.

Не останню роль у процесах «розселення» належало освіті [15, 34]. Перші десятиліття XX ст. істотно відрізнялися навіть від другої половини XIX ст. ставленням селян до отримання знань, професій та ін. І хоча радикальних (модернізаційних) змін у цій сфері тоді ще не відбувалося, вихідці з села дедалі частіше поповнювали ряди учителів, агрономів, землемірів, волосних і повітових посадовців, ставали авторитетними військовими і партійними (політичними) діячами. Серед учасників холодноярських подій, наприклад, Г. Зінкевич отримав не лише початкову освіту, а й, кажучи на сучасний лад, середню спеціалізовану. Він навчався в Тифліській школі прапорщиків, яку в ті роки закінчило чимало майбутніх командирів. Освічених людей серед повстанців було немало. Вони відігравали помітну роль передусім у пропагандистсько-агітаційній роботі, також посідали старшинські посади; вони ж стануть першими оповідачами подій – авторами друкованих спогадів. З іншого боку, наголосимо, що саме знаючі й освічені люди серед повстанців передовсім привертати увагу чекістів. Зазвичай їх або знищували, або намагалися завербувати на інформаторів і провокаторів. Нерідко ціною такого непростого вибору були або смерть, або, навпаки, обіцянки зберегти життя й зробити успішну кар'єру.

Деякі не витримували й погоджувалися на «чесне слово» оперативників ВНК, як знаємо, майже завжди нешире.

Українізація, яка відбувалася в умовах збройного протистояння, вимагала оригінальних відповідей на нові життєві виклики й повсякденні турботи. Тут допомагала традиція, бо холодноярцям не треба було вигадувати щось нове – історична пам'ять про часи Б. Хмельницького, М. Залізняка, І. Гонти швидко й чітко ідентифікувала людей на «своїх» та «чужих». Поняття «повстанець», «отаман», «головний отаман», «сотник», «козак», «гайдамака», «кінна сотня» та ін. стали словами-маркерами «своїх». Козацька термінологія й риторика надала цій стороні особливого світоглядного колориту, підкреслила зв'язок із героїчною минувиною, а заодно визначила головний ідейний пріоритет боротьби – «Воля України, або смерть!». Власне присутність у цьому гаслі слова «Україна» – додаткове свідчення того, що рух холодноярців був козацьким, але не зовсім громадським (мирним), радше національним, нехай і локальним (регіональним).

Висновки. Провівши дослідження проблеми, ми переконалися, що ХХ ст. не стільки завершило процес формування модерної української нації, як запропонувало багато варіантів її реалізації. Ці шляхи виявилися напрочуд варіативними. Сьогодні, коли боротьба за, здавалося б, «навично» визначений 1991 роком вектор розвитку України не має викликати жодних сумнівів і заперечень триває, інтерес до цієї варіативності мотивований не лише науковими, а й актуальними суспільними запитами та викликами.

Перспективи козацького варіанту творення української модерної нації на досвіді боротьби повстанців Холодного Яру доби Української революції 1917–1921 рр. виявилися вкрай обмеженими. Насамперед тому, що козацька історична пам'ять до того часу була українськими елітами вже значною мірою втрачена, а нові її генерації, кооптовані переважно з інтелігенції, не вбачали в селянстві перспектив саме козацького державного потенціалу. Це не означало такого ж «забуття» в самому народі. Але ініціативи «знизу» для масштабних змін явно не вистачало, а регіональні рухи забезпечити кінцевого успіху не змогли. Тому козаччина першої чверті ХХ ст., як різновид національного самоствердження українців, більше нагадувала вольницю Коліївщини, аніж державність Війська Запорізького періоду Хмельниччини. Під час революційних подій частина селян показилася, але до того, аби витворити на цій основі потужний модерний національно-державний організм, було далеко. Оскільки для лідерів революції повернення до славного минулого більше означало «вірність символіці» (відоме використання символів та термінології козацької доби), то й самотутні уявлення, форми та шляхи державотворення епохи раннього модерну не сприймалися ними всерйоз.

Список використаної літератури та джерел:

1. Вілсон Е. Українці : несподівана нація / пер. з англ. Київ : К.І.С., 2004. 552 с.

2. Кремень В., Табачник Д., Ткаченко В. Україна : альтернативи поступу. Критика історичного досвіду : монографія. Київ : Вид-во «ARC-Ukraine», 1996. 794 с.
3. Гребенюк Г. С. та ін. Героїзм і трагедія Холодного Яру / ред. Р. М. Коваль. Київ : [Б. в.], 1996. 317 с.
4. Вовк О. Українська історіографія холодноярської повстанської організації (кінець 1910-х – початок 1920-х рр.). Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. 2016. № 5(59). С. 92–102.
5. Стегній П. А. Селянські повстання в Правобережній частині УСРР у 1921–1923 рр. : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Запоріжжя, 2000. 20 с.
6. Савченко В. А. Атаманщина. Харьков : Фолио, 2011. 379 с.
7. Лободаєв В. Революційна стихія. Вільнокозацький рух в Україні 1917–1918 рр. Київ : Темпора, 2010. 672 с.
8. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму. Вячеслав Липинський та його доба : Кн. 1. 2-е вид., доопр. та доп. / упоряд. : Т. Осташко, Ю. Терещенко. Київ : Темпора, 2010. С. 92–214.
9. Ренан Е. Що таке нація? Націоналізм : Антологія. 3-тє вид. / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ : ВД «Простір», «Смолоскип», 2008. С. 253–263.
10. Альтер П. Нація : проблема визначення. Націоналізм : Антологія. 3-тє вид. / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ : ВД «Простір», «Смолоскип», 2008. С. 273–282.
11. Присяжнюк Ю. Поняття «народ» у ретроспекції українських і польських інтелектуалів XIX ст. *Rozdroża. Polsko-ukraiński dyskurs humanistyczny* / Redakcja naukowa : R. Dymczyk, I. Krywoszeja, N. Morawiec. Częstochowa ; Humań ; Poznań : Wydawnictwo «Taurus», 2013. S. 201–208.
12. Присяжнюк Ю. Історична свідомість та ментальність українських селян на зламі XIX – XX ст. *Historia – mentalność – tożsamość. Miejsce i rola historii oraz historyków w życiu narodu polskiego i ukraińskiego w XIX i XX wieku* / Pod redakcją J. Pisulińskiego, P. Sierżęgi, L. Zaskilniaka. Pieszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Pieszowskiego, 2008. S. 348–355.
13. Деморалізація українського села. Рада. 1909. № 263. С. 1.
14. Вони не просять? Рада. 1910. № 19. С. 1.
15. Б. Грінченко – М. Драгоманов. Діалоги про українську національну справу. Київ : Ін-т укр. археографії НАН України, 1994. 190 с.

References:

1. Wilson, E. (2004). Ukraintsi : nespodivana natsia. [The Ukrainians : Unexpected Nation]. Kyiv : K.I.S. [in Ukrainian].
2. Kremen, V., Tabachnyk, D., Tkachenko, V. (1996). Ukraina : alternatyvy postupu. [Ukraine : alternatives to progress. Critique of historical experience]. Kyiv : ARC-Ukraine [in Ukrainian].
3. Hrebenuk, H. and others (1996). Heroism i trahediia Kholodnoho Yaru. [Heroism and tragedy of the Kholodnyi Yar]. Koval R. (Ed.). Kyiv [in Ukrainian].
4. Vovk, O. (2016). Ukrainka istoriografiia kholodnoiariskoi povstanskoi orhanizatsii (kinets 1910 – pochatok 1920-kh rr.). [Ukrainian historiography of the insurgent organization of Kholodnyi Yar (late 1910s – early 1920s)]. *Pedagogichni nauky : teoriia, istoriia, innovatsiini tehnologii – Pedagogical sciences : theory, history, innovative technologies*. 5(59), 92–102 [in Ukrainian].
5. Stehniy, P. (2000). Selianski povstannia v Pravoberezhnii chastyni USRR u 1921–1923 rr. [Peasant uprisings in the Right Bank part of the Ukrainian SSR in 1921–1923]. Abstract of candi-date's thesis. Zaporizhzhia [in Ukrainian].
6. Savchenko, V. (2011). Atamashchina. [Chieftain]. Kharkiv : Folio [in Russian].
7. Lobodaiev, V. (2010). Revoliutsiina styhiia. Vilnokozatskyi rukh v Ukraini 1917–1918 rr. [Revolutionary element. Free Cossack movement in Ukraine in 1917–1918]. Kyiv : Tempora [in Ukrainian].
8. Lypynskiy, V. (2010). Lysty do bratviv-khliborobiv. Pro ideiu i orhanizatsiiu ukrainskoho monarkhizmu. [Letters

- to the brothers-farmers. On the idea and organization of Ukrainian monarchism]. *Viacheslav Lypynskiy ta yoho doba – Viacheslav Lypynskiy and his era*. Ostashko T., Tereshchenko Yu. (Ed.). (Vol. 1, pp. 92–214). Kyiv : Tempora [in Ukrainian].
9. Renan, E. (2008). Scho take natsiia? [What is nation?]. *Natsionalism : Antolohiia – Nationalism: Anthology*. Protsenko O., Lisovyi V. (Ed.). (pp. 253–263). Kyiv : Prostir, Smoloskyp [in Ukrainian].
 10. Alter, P. (2008). Natsiia : problema vyznachennia. [Nation : the problem of definition]. *Natsionalism : Antolohiia – Nationalism : Anthology*. Protsenko O., Lisovyi V. (Ed.). (pp. 273–282). Kyiv : Prostir, Smoloskyp [in Ukrainian].
 11. Prysiazhnyk, Yu. (2013). Poniattia «narod» u retrospektivii ukrainskykh i polskykh intelektualiv XIX st. [The concept of «people» in retrospect of Ukrainian and Polish intellectuals of the 19th century]. *Rozdrozha. Polsko-ukrainski dyskurs humanistyczny*. Częstochowa ; Humań ; Poznań : Wydawnictwo «Taurus», 201–208 [in Ukrainian].
 12. Prysiazhnyk, Yu. (2008). Istorychna svidomist ta mentalnist ukrainskykh selian na zlami XIX – XX st. [Historical consciousness and mentality of Ukrainian peasants at the turn of the 19th – 20th century]. *Historia – mentalność – tożsamość. Miejsce i rola historii oraz historyków w życiu narodu polskiego i ukraińskiego w XIX i XX wieku*. Pieszów : Wydawnictwo uniwersytetu Pieszowskiego, 348–355 [in Ukrainian].
 13. (1909). Demoralizatsia ukrainskoho sela. [Demoralization of the Ukrainian village]. *Rada – Council*. № 263, 1 [in Ukrainian].
 14. (1910). Vony ne prosiat? [They do not ask?] *Rada – Council*. № 19, 1 [in Ukrainian].
 15. B. Hrinchenko – M. Drahomanov. (1994). Dialohy pro ukrainsku natsionalnu spravu. [Dialogues about the Ukrainian national affair]. Kyiv : Institute of Ukrainian Archeography National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].

O. Ostrovskiy

PEASANTS BECOME... COSSACKS (TO THE HISTORY OF THE KHOLODNYI YAR EXPERIENCE OF NATIONAL LIBERATION STRUGGLES DURING THE PERIOD OF THE UKRAINIAN REVOLUTION OF 1917–1921)

Introduction. *The problem, which the author formulates and tries to solve at least partially in this article, concerns historical processes of formation of modern nations in Europe and, in particular, in the countries of its eastern part. Guided by the established norm in modern humanities that the formation of existing modern nations «was not inevitable», he tries to trace the process of transition of «no» nation to «its existence» on the example of Ukrainian historical experience of the first quarter of the twentieth century. This experience can't be considered positive or negative. The fact is that many variants of the Ukrainian modern creation of the nation gave, so to speak, a «half» result. These include, apparently, the vector of development, which is described as «peasants become Cossacks». Taking as a basis the thesis that the central theme of the twentieth century there is transformation of the ethnos into a conscious political and cultural community (which is already substantiated in historiography), the author tries to consider this version of the nation.*

Purpose. *The purpose of the article is to try to clarify the essence of the Cossack version of the creation of the Ukrainian modern nation (state) on the experience of the struggle of the insurgents of the Kholodnyi Yar era of the Ukrainian Revolution of 1917–1921.*

Methods. *The basis of the methodology of scientific research is an interdisciplinary approach that allows imagining, creating and analyzing the scientific picture of the world; it also helps to identify similarities and differences, as well as features and interactions of peoples and social groups.*

Results. *Based on the events of the Kholodnyi Yar, the author formulated a concept motivated by the desire to find a «Cossack trace» in them. To this end, he focused on such cognitive positions as: first, was the Cossack «public» movement really national or not? second, was the peasantry the object of the spread of this movement, or at least to some extent participated in it as a subject? third, most importantly, what was (if any) Cossack in this movement, other than name? The biographies of the direct participants prove that the Kholodnyi Yar movement was Cossack, but not entirely «public» (not peaceful), national, but limited by regional priorities.*

Originality. *Prospects for the Cossack version of the creation of the Ukrainian modern nation in the experience of the struggle of the insurgents of the Kholodnyi Yar were extremely limited. First of all, because the historical memory of the Cossacks had already been lost by the Ukrainian elites, and its new generation, co-opted mainly from the intelligentsia, didn't see in the peasantry a «Cossack» revolutionary potential. This did not mean the same oblivion in the people themselves. However, «underneath» initiatives were clearly lacking for large-scale change, as regional movements could not ensure ultimate success.*

Conclusion. *The study showed that the Cossacks of the first quarter of the twentieth century, as a kind of modern national self-affirmation of Ukrainians, more resembled the freemasonry of Koliivschyna than the Bohdan Khmelnytskyi Zaporizhzhia Army state.*

Key words: *early modernism, Cossacks, people, modern nation, insurgents, revolution, state.*

УДК 94:341(323.12)(058.232)«19»

DOI: 10.31651/2413-8142-2020-24-Prysiazhnyuk

Ю. П. Присяжнюк

доктор історичних наук, професор, професор
кафедри історії України Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8324-4681>

УКРАЇНСЬКІ СЕЛЯНИ ПОЧАТКУ ХХ СТ. У КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ ПРИЙДЕШНЬОЇ ЕПОХИ: МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ

Досліджено проблему причетності українського селянства до процесів, які визначали суть і характер національної та світової трансформації суспільства початку – перших десятиліть ХХ ст. Інтерес до цієї проблеми продиктований спробою глибше прояснити взаємозалежність традиційного (сільського) та модерного (урбанізованого) середовищ на етапі творення тих форми самоствердження й комунікації, які були приманні людям/спільнотам тієї доби. Спираючись на власні, а синхронно тематично близькі та альтернативні за інтерпретаційними положеннями студії, автор приходить до висновку, що саме національно-державницькому постулу судилося стати єдиною гідною відповіддю на питання міжнародного визнання українців.

Ключові слова: *геополітика, історіографія, ментальність, етнічна самобутність, селянська нація, традиційне суспільство, модернізація.*

Постановка проблеми. *Модерна історія українців у всіх її суспільних виявах, інтелектуальних уявленнях та інтерпретаціях, передусім як історія етнічна, національна, державна, діаспорна, релігійна, культурна, міжнародна тощо на зламі*